

Networkshop, 2001, Sopron

Elektronikus folyóiratok a természettudományok területén - egy hazai példa

Holl András <holl@konkoly.hu>
MTA Csillagászati Kutatóintézet

Az elektronikus folyóiratok rövid átfutással, olcsóbban juttatják el a szakmai információkat az olvasókhoz, és a nyomtatott változathoz képest többszolgáltatásokat is kínálnak: kereshetőek, szakirodalmi-, objektum-, URL és e-mail linkeket tartalmaznak. A szerzők szinte végleges formába önthetik cikkeiket, nagyobb befolyásuk lehet a kész anyagra. A kiadók csökkenthetik a költségeiket, és jobb minőségű újságot állíthatnak elő.

A CsKI-ben is készül egy szerény, angol nyelvű elektronikus szakfolyóirat: az Information Bulletin on Variable Stars. A bulletin a változócsillag-kutatás témájában közöl rövid cikkeket már több, mint 40 éve. Az elektronikus változat 1994-ben indult, és (az NIF támogatásával) 1996-ban web-re került az archív anyag, az első számtól kezdve. A modern (nem archív) anyag cikkeit LaTeX forrásállományban tároljuk, és a CsKI-ben és a Strasbourg-i CDS-ben készült szoftver "reptében" fordítja HTML formátumba. Az IBVS a cikkekben szereplő csillagászati objektumokra (ezek többnyire csillagok) linkeket kínál a CDS SIMBAD adatbázisára, az irodalomjegyzékben szereplő cikkekhez pedig bibliográfiai adatbázisokra mutató linkeket fűz. Természetesen linkeként jelennek meg a cikkekben szereplő e-mail címek és URL-ek is. A folyóirat tartalomjegyzékében és cikkeinek teljes szövegében keresni lehet. Az elkészült IBVS számokról egyes jelentősebb nemzetközi csillagászati adatbázisok (NASA ADS, CDS) automatikusan küldött e-mail üzenetekben kapnak bibliográfiai leírást.

Az IBVS elektronikus változata két újdonsággal szolgál olvasóinak. Az e-táblázatok segítenek abban, hogy a cikkek szövege mellett minél több táblázatot, képet, mérési anyagot lehessen (kezelhető formában) elérni - amit a nyomtatott folyóirat terjedelmi okokból nem közölhet. Jelenleg folyamatban van a web-alapú kéziratkészítés és beküldés megvalósítása is. Ez lehetővé teszi majd - egyelőre csak egyszerűbb cikkek esetén -, hogy a szerzők különösebb szoftver, és ismeretek nélkül, egyetlen web-böngésző segítségével készítsék el kézírataikat és ábrákat, melyek mindazonáltal mégis a megfelelő minőséget biztosító LaTeX-ben szed ki a szerveren futó szoftver; a rendszer valamelyest szintaktikusan ellenőrzi a beküldendő kéziratot; végül pedig a szerző beküldés előtt HTML formában megtekintheti kéziratát, s a generált linkeket követve ellenőrizheti a cikkben szereplő csillag(ok) adatait és irodalmi hivatkozásait.

Az elektronikus IBVS-t továbbfejlesztendő, foglalkozunk további adatbázis-link megvalósításával: a cikkekben linkeket mutathatnánk csillagászati katalógusokra, vagy ezek meta-katalógusára (CDS Vizier), illetve egy elektronikus (égbolt)térkép szerverre (CDS Aladin).

A elektronikus szakfolyóiratok jövője még merészebb lehetőségeket is tartogathat. Az egyes adatbázisokat automatikusan és kétirányúan össze lehet majd kapcsolni - egy web-re került folyóiratszám információi azonnal, emberi beavatkozás nélkül megjelenhetnek majd a különféle adatbázisokban. Az e-folyóiratok cikkei még "intelligensebbek" lehetnek a jövőben: a cikkek egyes elemeire - pl. személynevek, objektumok, irodalmi hivatkozások, ábrák, táblázatok - külön-külön lehet majd hivatkozni. Ezeknek a cikkeknek a kézíratait szoftver-eszközök segítségével könnyebben és kevesebb hibával lehet majd elkészíteni. Mindehhez mesterséges intelligencia tulajdonságokkal bíró programokra lesz majd szükség, vagy tartalmi kijelölést (markup) biztosító formátumra - ami minden bizonnyal az XML lesz.

Irodalom:

- Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 2000/9-10, 389.o.

(<http://www.konkoly.hu/staff/holl/tmt.html>)

- Magyar Tudomány, 2001-2, 212. o. (<http://www.matud.iif.hu/01feb/holl2.html>)

- IBVS: <http://www.konkoly.hu/IBVS/IBVS.html>